

-ARAŞTIRMA MAKALESİ-

AKIŞKAN SOSYAL HAYAT VE SUÇUN YENİDEN ÜRETİMİ KONUSUNA KURAMSAL BİR YAKLAŞIM*

Nurullah SELÇUK¹

Dr. Öğr. Üyesi

Adıyaman Üniversitesi, Sani Konukoğlu Sosyal Bilimler Meslek Yüksekokulu

E-mail: n_selcuk2000@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0002-9590-041X

Öz

Sosyal değişim ve bilgi teknolojilerindeki ilerlemelerin sosyal hayata olan yansımaları, toplumsal ve kültürel normların kabullerinde ve sorgulamasındaki eğilimi arttırmakta ve düşününsel olarak bir esneklik ortaya çıkarmaktadır. Bu da normal ve anormal arasındaki sınırların belirsizleşmesinin ve müphemliğin kapılarını aralamaktadır. Toplumunu bir araya getiren kültürel örüntülerin bireysel düşünce karşısında çözülmeye başlaması, toplumsal idrakin düşüncenin gücüne karşı olan mukavemetini giderek zayıflamaktadır. Postmodern görünüm olarak nitelendirilen bu durum birçok sosyal olguya sirayet ettiği gibi, suç kavramının da yeniden anlamlandırılmasına neden olmaktadır. Postmodernite, sosyal olguların temel üst oluşumuna ve yeniden anlamlandırılmasına işaret eden bir görüş ortaya çıkarmaktadır. Bu süreçte, sınırlar flulaşmaya başlamakta ve farklı olguların işleyişi iç içe geçebilmektedir. Postmodern düşünce, tek bir doğru veya mutlak anlam yerine çoklu anlamı benimserken, kesin bir anlam anlayışını ortaya çıkarmaktan kaçınılmaktadır. Bu çalışma, suçun anlamının ve toplumsal yansımalarının, postmodern düşünce ile ulaştığı boyutu kuramsal olarak tartışmaktadır. Dolayısıyla çalışma, postmodern etkiyle bireyselliğin ulaştığı seviyede, düşününsel olarak, sınırları olan suç olgusundaki itikâle dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Postmodern durumun, suç kavramı üzerindeki etkilerinin

---

* Bu makalede bilimsel araştırma ve yayın etiği ilkelerine uyulmuştur.

¹ Sorumlu Yazar: n_selcuk2000@yahoo.com

Atıf (APA): Selçuk, N., (2024), Akışkan Sosyal Hayat ve Suçun Yeniden Üretimi Konusuna Kuramsal Bir Yaklaşım, Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 16 (2): 208-226.

araştırılması ve bu sorunsala yanıt bulmak amacıyla betimsel bir yöntem izlenmiştir. Betimsel analiz sürecinde, bilimsel literatürdeki mevcut bilgileri toplanmış, bu bilgiler analiz edilmiş ve sentezlenerek bir sonuca ulaşılmaya çalışılmıştır. Bu yöntem ile araştırmanın konusu ile ilgili güncel bir bakış açısı sunmak ve mevcut bilgiye dayalı olarak yeni araştırmalara yol göstermek amacı güdülmüştür.

Anahtar Kelimeler: *Sosyal Değişim, Suç, Postmodernite.*

Alan Tanımı: *Sosyoloji*

A THEORETICAL APPROACH TO FLUID SOCIAL LIFE AND THE REPRODUCTION OF CRIME

Abstract

The reflection of social change and advances in information technologies on social life increases the tendency to accept and question social and cultural norms and creates reflexive flexibility. This opens the doors to ambiguity and blurring of the boundaries between normal and abnormal. As the cultural patterns that bring society together begin to dissolve in the face of individual thought, the resistance of social perception to the power of thought is gradually weakening. This situation, which is described as a postmodern view, not only spreads to many social phenomena, but also causes the concept of crime to be reinterpreted. Postmodernity reveals a view that points to the basic super-formation and re-meaning of social phenomena. In this process, boundaries begin to blur and the processes of different phenomena may become intertwined. While postmodern thought adopts multiple meanings instead of a single correct or absolute meaning, it avoids revealing a definitive understanding of meaning. This study theoretically discusses the extent that the meaning and social reflection of crime has reached with postmodern thought. Therefore, the study aims to draw attention to the perspective in the phenomenon of crime, which has limits, reflexively, at the level that individualism has reached with the postmodern influence. A descriptive method was followed in order to investigate the effects of the postmodern situation on the concept of crime and to find an answer to this problematic. During the descriptive analysis process, existing information in the scientific literature was collected, this information was analyzed and synthesized to reach a conclusion. The aim of this method is to present an up-to-date perspective on the subject of the research and to guide new research based on existing knowledge.

Key Words: *Social Change, Crime, Postmodernity.*

JEL Codes: D83, Z10

1. GİRİŞ

İnsanların sosyal varlıklar olmaları, başkalarıyla etkileşim içinde bulunma ihtiyacı ortaya çıkarmaktadır. Bu etkileşim, bireylerin toplum içindeki rollerini, beklentilerini ve davranışlarını belirleyen birçok faktöre katkıda bulunmaktadır. Sosyal etkileşim, bireyler arasında karşılıklı iletişimi içerir ve bu iletişim, bireylerin toplumsal normlara uymalarına, kültürel değerlere saygı göstermelerine ve sosyal bağlantılar kurmalarına olanak tanımaktadır. Bu süreç, bireyleri toplumsal normlar, kurallar ve değerlerle uyumlu davranışlar sergilemeye yönlendirmektedir. Sosyal davranışlar, kültürel ve normatif sistemler tarafından belirlenen bir uyum sürecinin bir parçası olarak ortaya çıkmaktadır. Toplumun belirli normlarına ve kültürel değerlerine uyum göstermek, bireyin sosyal kabul ve entegrasyonunu sağlamaktadır. Bu normlar ve değerler, bireylere toplumsal düzeni sürdürme ve birlikte yaşama becerilerini öğretme işlevini yerine getirir. Fakat sosyal etkileşim ve sosyal davranışlar aynı zamanda bireyler arasında çatışma, anlaşmazlık ve norm ihlalleri gibi durumları da ortaya çıkarabilir. Uyum, denge ve düzen, toplumun normatif kontrol sistemleri devreye girmesiyle kontrol altına alınır ve bireyleri belirli normlara uymaya yönlendirir. Bu sistemler, toplumun kabul ettiği davranışlar, normlar, değerler ve beklentilerden oluşmaktadır. Toplumda birlikte yaşamın gerekliliği, insanların sosyal uyum içinde olmalarını, düzen ve dengeyi sağlamalarını gerektirir. Dolayısıyla bu durum bireysel ve özgürlük kavramları arasında paradoksal bir ilişki ortaya çıkarmaktadır.

Bireysel isteklerin ve özgürlüklerin sınırları, diğer bireylerin hakları ve özgürlükleriyle çakışması durumunda ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle, toplumun düzenini ve işleyişini sağlamak için bazı zorlayıcı, dışsal yaptırımlar ve normatif sistemler geliştirilmiştir. Dolayısıyla özgürlük dışsal olanın çevrelediği alanın içinde kalanlar olarak nitelendirilebilir. Bu bağlamda özgürlük kavramı, bireysel ve toplumsal özgürlük açısından ele alınmalıdır. Bireysel özgürlük, bireyin kendi tercihleri ve istekleri doğrultusunda hareket etme yeteneğini ifade etmektedir. Ancak bireysel özgürlüklerin sınırları, diğer bireylerin haklarına, güvenliğine ve refahına zarar vermediği sürece geçerlidir. Toplumsal özgürlük ise, bireylerin birlikte yaşadıkları toplum içinde özgürce hareket edebilmelerini ifade etmektedir. Ancak, toplumsal özgürlük de diğer bireylerin haklarını ve toplumun genel çıkarlarını ihlal etmediği sürece koruyucudur. Dolayısıyla toplumun işleyişini, uyumu, denge ve düzenini sağlamak için bazı normatif sistemler, kurallar ve yaptırımlar gerektirmektedir. Bu bakımdan insanların sosyal varlık olarak bir

arada bulunmaları, toplumsal uyumun sağlanması ve sosyal düzenin korunması için normatif sistemlerin ve dışsal yaptırımların varlığını zorunlu kılmaktadır. Bu sistemler, özgürlük kavramının sınırlarını belirlerken, bireysel ve toplumsal özgürlük arasında denge sağlanmasını amaçlamaktadır.

İçince bulunduğumuz dönem, birçok sosyal olgunun kavramsal alt üst oluşuna ve yeniden anlamlandırılmasına tanık olduğumuz bir sürece işaret etmektedir. Bu alt üst oluşla, bir sosyal olgunun kendi sınırlarının ötesinde farklı olguların özellikleriyle anlam ilişkisi oluşturacak düzeyde iç içe geçmesi durumu ifade edilmektedir. Bu durum, postmodern görünümdür. Postmodernite, moderniteye bir tepki olarak ortaya çıkmış ve sosyal, kültürel ve bilimsel alanlarda yeni bir bakış açısı sunmuştur. Postmodernite, modernitenin sınırlayıcı, baskıcı ve dogmatik yaklaşımlarını eleştirmekte ve farklı perspektiflerin bir araya gelerek karmaşık ve çok katmanlı anlam ilişkilerinin oluştuğu bir dünyayı vurgulamaktadır. Postmodern durumda, sosyal olguların sınırları ötesinde farklı olguların özellikleriyle iç içe geçtiği bir müphemlik ortaya çıktığı düşünülmektedir. Postmodernist yaklaşım, pozitivist ve normatif sistemlerin sınırlayıcı etkisini azaltmakta ve farklı bağlamlardan görüşlerin bir araya gelerek yeni anlamlar oluşturduğu bir yaklaşım ortaya çıkarmaktadır. Bu durum, sosyal olguların yeniden üretildiği ve çeşitli görünümler kazandığı bir alan oluşturmaktadır. Suç kavramı da postmodern durumun etkilediği sosyal olgulardan biridir. Dolayısıyla suç ve algısının postmodernite ile birlikte farklı bir görünüm kazandığı söylenebilir. Bu bağlamda suçun nedenleri, fenolojisi, adalet sistemi ve ceza uygulamaları gibi konular postmodern eleştirilerin ve sorgulamaların hedefindedir. Postmodern yaklaşımlar, suçun sadece bireysel eylemlerle ilişkilendirilmesini aşarak sosyal, kültürel, siyasal ve ekonomik birçok kavramın karmaşasında yer alan bir olgu olarak değerlendirilmektedir. Suçun sosyal yapılarla bağlantılı olduğu ve toplumsal koşulların suç oranlarını etkilediği düşüncesi postmodern yeni suç teorilerine ortam hazırlamaktadır. Postmodernite suç kavramını ve suçla mücadele yöntemlerini yeniden düşünmeyi ve sorgulamayı teşvik ederken, suçun toplumda kabul edilemez bir davranış olduğu genel geçer bir anlayışı da müphemleştirmektedir.

Postmodernite geleneksel bütüncül, kapsayıcı ve evrimsel yaklaşımlara tepki olarak ortaya çıkmıştır. Postmodernite, büyük anlatıların, evrimin sonunda ulaşılan gelişmişliğin ve rasyonel mantığın sorgulanmasını savunmaktadır. Tek bir gerçeklik veya hakikat olduğu fikrini reddetmekte ve çeşitli perspektiflerin ve hakikatlerin var olduğunu öne sürmektedir. Postmodernite, aklın ve bilimin rölativist ve izafî olduğunu savunmaktadır. Yani, bilim ve akıl da dâhil olmak

üzere her türlü bilgi ve anlayışın belirli kültürel, sosyal veya tarihsel bağlama göre şekillendiğini ve değişebildiğini ifade etmektedir. Bu nedenle, postmodernistler bilimin ve sosyolojinin normatif veya kesin açıklamalar sunmaması gerektiğini düşmektedir. Bu bağlamda bilimin ve aklın kabullenemeyeceği düzeyde rölativist, izafi yaklaşımı benimsemektedir. Postmodernistler genellikle farklı perspektifleri ve hakikatleri kabul ederken, onları sorgulamak ve eleştirmek için bir araç olarak kullanmaktadır. Postmodernite, hegemonik düşüncelerin sorgulanması, çeşitliliğin ve çokluğun ön plana çıkarılması, güç ilişkilerinin analizi ve toplumsal adaletsizliklere dikkat çekme gibi amaçları da içermektedir. Dolayısıyla, postmodernite çeşitli perspektifleri ve hakikatleri kabul ederken, bilimin ve aklın rölativist bir yaklaşım benimsemesi gerektiğini savunmaktadır (Slattery, 2018: 448).

Postmodernite hakkında yapılan açıklamalar ve düşünürlerin görüşleri oldukça çeşitlilik gösterir. Bazıları postmodernite olumlu bir şekilde değerlendirirken, bazıları ise eleştirmektedir. Kimi düşünürler postmoderniteyi, hegemonik güç yapılarını sorgulayan ve farklılıklara odaklanan bir yaklaşım olarak değerlendirirken, kimileri ise epistemolojik belirsizlik ve akılcılığın reddi olarak yorumlamaktadır. Bununla beraber postmodernitenin abartılı açıklamalar içerdiği ve bazen anlaşılması zor olduğu eleştirileri de bulunmaktadır. Bazı eleştirilerde, postmodernitenin gerçekliği tamamen inkâr ettiği ve her türlü iddianın geçersiz olduğu düşünülürken, bazılarında ise postmodernitenin anlaşılabilir bir teori olmadığını savunulmaktadır. Postmodernite, toplumsal kuramlar ve düşüncelerin gelişiminde etkili olmuş ve farklı tartışmalara yol açmıştır (Ritzer & Stepnisky, 2014: 637). Postmodernitenin doğası gereği yıkım ve kurulum ile ilgilenmediği, sınırlar belirlemediği ve yok etmediği söylenebilir. Dolayısıyla postmodernite, moderniteyi eleştiren ve farklı bir bakış açısı sunan bir yaklaşımdır. Postmodernite, modernite ile ilişkili olan olgular dünyasını, gerçekliğin çerçevesini kendi bakış açısıyla değerlendirmektedir. Bu perspektif, olguların ve gerçekliğin çokluğunu, farklılıklarını ve içselleştirilmiş deneyimlerin önemini vurgulamaktadır. Postmodernite, bireycilik ve özne merkezli bir yaklaşıma sahiptir. Postmodern teorisyenler, yapısal özelliklerin üstünlüğü yerine bireyin, eyleyenin ve öznenin aktif rolünü vurgulamaktadır. Bu perspektif, bireyin deneyimlerini, ifadesini ve anlamını öne çıkarmaktadır. Postmodern döneme girildiğini reddetmekle birlikte teorik yaklaşımlarda, yapısal özelliklerin üstünlüğünden ziyade failin, aktif bireyselci yaklaşıma sahip teorisyenlerin olduğu da görülmektedir.

Bu teorisyenlerden biri olan Beck (2019: 97), toplumsal ilişkilerde düşünömselliğın önemine vurgu yapmaktadır. Ona göre toplumsal sisteme ilişkin sosyal ağlar bireysel olarak seçilmek durumundadır. Bireyler tarafından seçilmek, inşa edilmek, devam ettirilmek ve yenilenmek zorundadır. Beck doğa ve toplumun bir birinden ayrı olduğu geleneksel toplumlarda endüstri ile bu ayrımın devam ettiğini ifade etmektedir (Beck, 2019; Ritzer & Stepnisky, 2014: 558).

Kavramsal olarak gerçekleşen bu alt üst oluşumu Derrida (1982: 36), mevcudiyet metafiziğı olarak tanımladığı kavramla açıklamaktadır. Derrida'ya göre her yapının bir merkezi vardır ve bu merkez düalist bir yapıdadır. Merkezi yapının düalist yapısının kavram karşıtlığı, ortaya kavram hiyerarşisi çıkarmaktadır. Derrida'ya göre bir yapının ya da kavramın metafizik yapıda olması merkez düşöncenin hâkimiyeti altında olmasına ve mevcudiyetin üretim sürecinde olmasına bağlıdır. Metafizik yapılar, hem merkezi düşöncenin hâkimiyeti altındadır, hem de mevcudiyetin düşönce olarak üretim sürecine faal bir şekilde katılmaktadır. Sonuçta merkez olan dışsal süreç, mevcudiyet fikrinin gücü ile yeniden şekillenmektedir.

Dolayısıyla düşünömsellik ve öznenin rolü; sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal olguların sınırlarının müphemleşmesine ve kavramsal yeniden üretim süreçlerine önemli bir etki oluşturmuştur. Postmodernite bireyin deneyimlerini, algılarını ve içşelleştirmelerini vurgulamaktadır. Postmodernite sınırları belirgin ve kesin olan kavramların yerine, karmaşık ve çok kültürlü kavramları tercih etmektedir. Bu perspektife göre, nesnelerin ve olguların anlamları, öznenin bakış açısı ve deneyimleri tarafından belirlenmektedir. Dolayısıyla sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal olguların sınırları belirsizleşir ve müphemleşir. Bu müphemlik, farklı perspektiflerin ve yorumların varlığını vurgulamaktadır. Postmodernitede, tek bir doğru ya da kesinlik yerine, çeşitli hakikatler ve perspektifler olduğuna inanılmaktadır. Bu farklı sosyal, kültürel, ekonomik ve siyasal bağlamlar olguların farklı şekillerde anlaşılmasını ve yeniden üretilmesini sağlamaktadır.

Yeniden üretim sürecinde ele alınması gereken önemli sosyal olgulardan biri de suçtur. Suç ve suçlulukla ilgili açıklamalar ve çalışmalar genellikle pozitivist mantıkla işlemektedir. Bu çalışmalar açıklayıcı veya normatif bilimler olarak pozitivist paradigmaya dayanmaktadır. Pozitivist paradigma, bir olgunun gerçekliğini somut verilere ve objektif gerçeklere dayandırma eğilimindedir. Normatif bilim ise bu pozitivist gerçekliği kullanarak durumu somutlaştırma ve düzenlemeye yönelik çalışmalar yapar. Ancak toplumsal hayat ve kültürel yaşam içinde düşöncelerde sapma ve normal davranış çizgisi belirsizleşebilir. İçinde bulunduğumuz olgusal dünya, suç, sapma, davranış ve erdemli eylem gibi

kavramların birbirine karıştığı, bireysel düşüncelerin karmaşıklaştığı ve bireyselleşmiş düşüncelerin meşruiyetinin daha çok ifade edildiği bir yer haline dönüşmektedir. Dolayısıyla özellikle teknik ve teknolojik gelişmelerin hızlı değişimi, toplumsal ve kültürel ilişkilerde akışkanlığı artırmaktadır. Bu hızlı değişim, bugün için normal olanın yarın anormal hale gelebileceği bir durumu ortaya çıkarabilmektedir. Yani teknik ve teknolojik araçların hızlı değişimi, düşünsel akışkanlığı da hızlandırmaktadır. Kültürün maddi ve manevi özellikleri arasındaki değişim hızının farklı olması nedeniyle kültürel bir gecikme ortaya çıkabilir. Kültürün manevi boyutu daha koruyucu ve muhafaza edici olabilirken, maddi özellikleri daha hızlı değişebilir. Bu değişimin veya farklılaşmanın olmasıyla birlikte sapma konusunda bir uyumsuzluk ortaya çıkabilir. Sapma eyleminin içeriğini belirleyen müeyyide sabit kalırken, dünyadaki hızlı gelişmeler ve küresel iletişimin düşünce ve kültürel alanda farklılaşmayı arttırması, bir uyum sorunu ortaya çıkarabilir. Bu durum kavramlar, nosyonlar ve düşünceler arasındaki sınırları esnetebilir. Yeni çıkarılan kuralların toplumsal hafızaya uyumu konusunda yaşanan gerilim de bir müphemlik durumuna yol açabilir. Bu durum, bireysel düşüncenin eleştirel gücüyle tartışılabilirlik ve sorgulanabilirlik yolunu açmaktadır. Dolayısıyla toplumsal ve kültürel değişimlerin hızlanması ve bireysel düşüncenin etkisiyle kavramlar arasındaki sınırlar esneyebilmektedir.

Değişim ve teknolojik ilerlemeler sonucu meydana gelen akışkanlık toplumun, meydana gelen farklılıkları kavramaları için yeterli zaman sunmayabilir. Hızlı değişim ve olayları kavrama sürecindeki zaman kısıtlamaları, akışkan bir gecikmeye neden olabilir. Önceden normal olan bir içerik, hızlı değişim sonucunda anormal boyutlara ulaşabilir ve bu değişimi kavramak için yeterli süre bulunmayabilir. Bu durumda, düşüncelerin mantıksal olarak kabullenme eğilimi, kavramsal yapıların sınırlarını düşünömsel olarak esnetebilmektedir. Dolayısıyla değişimler ve teknolojik ilerlemeler, kültürel ve sosyal normları ve kabulleri sürekli olarak yeniden değerlendirmeyi gerektirebilir. Bu da, normal ve anormal arasındaki sınırların belirsizliğini ve müphemliğini arttırmaktadır. Dolayısıyla, hızlı değişimlerin olduğu bir ortamda, kavramların ve kabullerin esneklik kazanması ve düşüncenin sürekli olarak sorgulanabilmesi önem kazanmaktadır.

Küreselleşme ve mobilite, insanların dünya çapında daha fazla seyahat etmesine, farklı kültürlerle etkileşimde bulunmasına ve uluslararası ilişkilerin artmasına neden olan bir süreçtir. Bu durum, eğitim ve iş yaşamında da önemli değişikliklere yol açmaktadır. Küreselleşme ve mobilite, bilgiye erişim imkânlarını artırırken, teknolojik ilerlemeler, dijital dünyanın önemini ve etkisini arttırmıştır. İnternet ve diğer dijital teknolojiler; iletişim, bilgi paylaşımı ve iş

yapma şekillerini dönüştürürken, bireysel yaşamın yoğunluğunu arttırmaktadır. Bu yoğunluk ve etki akışkan görünürlüğü artırırken, toplumsal düzen mekanizmalarını aşındırmıştır (Alkın, 2017: 53).

2. SUÇ VE SAPMA KAVRAMLARININ AKIŞKANLIĞI

İşlevsel açıdan toplum için olumlu ve olumsuz sonuçları üzerine yapılan tartışmalara rağmen suç ve sapma kavramları, hemen bütün toplumlarda önemli sosyal sorunlardan sayılmaktadır (Bayezıt & Korkmaz, 2023). Suç ve sapma davranışları, toplumlar üzerinde önemli etkileri olan ve geniş kapsamlı sosyal sorunlar olarak kabul edilen fenomenlerdir. Sapma, evrensel bir kalıp ve davranış şekli belirlemede güçlük duyulan kavramlardan biridir. Sapma davranışı, çok geniş bir yelpaze içeren davranış ilişkilerini içermektedir. Daha çok kültürel örüntülerin şekillendirdiği aykırı ilişkileri tanımlamak için kullanılan sapma, bir toplumda bölgesel, yöresel, kültürel ve alt kültür özelliklerine göre farklılaşan anlamları içermesi ve izafi yaklaşımlar nedeniyle üzerinde mutabık kalınamayacak bir çerçeve ortaya çıkardığı için, tanımlanması oldukça güç bir kavramdır. Bunun karşısında suç kavramı sapmaya göre daha özgül bir kavramdır. Çünkü bir davranışın, suç eylemi olmasını tanımlayacak önemli somut kriterler mevcuttur. Bu somut göstergeler yasak ve ceza kavramlarıdır.

Suç “yasaklanan” ve “cezalandırılan” davranışları kapsar. Bir toplumda kanunlarca belirlenmiş, men edilen ve men edilmesine rağmen yapılan davranışların karşılığının ceza yoluyla eylemi gerçekleştiren kişiye ödettirilmesi o davranışın suç olarak tanımlanmasını sağlamaktadır. Ceza hukukunda yer alan kanunlar tarafından ceza hukuku yaptırımı yoluyla tehdit edilmiş tüm davranışlar suç eylemi olarak tanımlanır (Demirbaş, 2014: 42). Suç yapısı bakımından parçalarına ayrılarak incelenebilen, türleri olan, etiyojik ve fenolojik açıdan incelenebilen genel bir kavramdır (Kocadaş, 2007: 160). Suç normal bir davranış olarak, en az iki bireyin olduğu yerde, birine normal gelen ve diğerine anormal gelen davranışları tanımlamaktadır. Dinamik bir yapısı olan bir sosyal olgudur. Bu gün normal olan bir davranış ilerde suç olabilir. Ya da suç içerikli bir eylem ilerde normal bir davranış olabilir (Bal, 2014: 180). Sosyal bir olgu olan suç eylemi, tek bir bireyin davranış çeşidi olarak değerlendirilmemelidir. Yani suç eylemi kendiliğinden meydana gelmez. Bir arada bulunmanın, sosyal etkileşim ürünü olarak ortaya çıkmaktadır (Güçlü & Akbaş, 2019: 3). Sapma ve suç kavramı toplum tarafından istenmeyen davranışları içermektedir. İstendik davranışlar ise toplumsal yaşamın yasadır. Kollektif yaşamın vaz geçilmez temel öznelidir. Suç ve sapma, sosyal ilişkileri belirli bir düzen içerisinde işlemlerini sağlayan normların sınırlarını ifade etmektedir. Sapma daha genel bir kavram olarak

özellikle hukuki olmayan sosyal bilimlerde kullanılmaktadır. Suç kavramı ise yazılı olarak toplumsal sistemin devamını sağlayarak sosyalleşme süreciyle bireylerin hangi davranışları yapmaması gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Dolayısıyla daha ziyade sapma sosyolojik boyutta, suç ise hukuki boyuttaki davranışları irdelemektedir (Marshall, 2005: 710).

Bir eylemin yasaklanması ve cezaya tabi tutulması, önceden onunla ilgili deneyimsel süreçlerin gerçekleştiğini ifade etmektedir. Dolayısıyla ilerde suç olarak nitelendirilebilecek bir eylem, vuku bulmamışsa ve bu eylem söz konusu değilken, ceza ve yasaklanmış olması da mümkün değildir. Kısacası, sapma ya da suçun tanımlanmış olması gerekmektedir. Daha sonra saptanmış eylemin içeriğinin engellenmesi için düzen ve kontrolü sağlayacak yaptırımlar ortaya konmaktadır. Düzeni sağlayacak yaptırımların nedeni kolektif yapının uyumunun ve ahenginin devamını sağlamaktır. Dolayısıyla düzenin sağlanması amacıyla üretilmiş her düşünce, toplumsal zemin üzerine inşa edilmektedir. Bu bakımdan toplumsal kontrol olarak adlandırılan davranış düzenleyiciler toplumsal çıkarları gözetmektedir. Bu bağlamda, toplumsal kontrol, suçun önlenmesi ve toplumun düzeninin sağlanması amacıyla yapılan bir müdahaledir. Bu müdahale toplumun çıkarlarının gözetilmesi, normlara uyulmasının teşvik edilmesi ve suç işlenmesinin engellenmesi hedeflenmektedir.

Sosyal kontrol, her toplumun bireyleri üzerinde gerçekleştirmeye çalıştığı gücün, o sosyal yapının lehine olacak şekilde düzenlemelerini içermektedir. Bireyler, içinde doğdukları toplumun kontrol süreçlerine, dünyayı algılamaya başlamadan, hatta doğmadan önce dâhil olurlar (Aydın, 2015). Bunlar kolektif yaşamın zorunlu bir sonucu olan ve bireylerin hayatını düzenleyerek şekillendiren sosyal normlardır. İçinde yaşanan toplumsal sistemin temel öğretileriyle empoze edilen değer ve inançları benimseme sürecinin üstlendiği bu işlev, sosyalleşme ile tamamlanmaktadır. Davranışları düzenleyen başta hukuk yaptırımları olmak üzere, örf, adet, gelenek, din ve kültürel yaptırımlar, uygun olmayan sapma eğilimlerini engeller (İçli, 1994: 21). Fakat her sapma eylemi suç teşkil etmez. Bu nedenle her sapmanın cezalandırılması söz konusu değildir. Dolayısıyla ceza kapsamı, bir davranışın suç ya da sapma olma durumunu belirlemektedir. Sapma, genel olarak toplumun kabul ettiği davranışlara aykırı davranışlardan içeriği cezalandırılmayacak düzeyde olan fakat toplumun belirlediği ölçüde dışlanmayla cezalandırılmaktadır (Yanar, 2020).

Ceza, insanlık tarihi boyunca farklı toplumlarda ortaya çıkmış bir düzeltme ve disiplin aracıdır. Ceza, suç işleyen bir bireye uygulanan yaptırımlarla, toplum düzenini koruma, suçluları caydırma, mağdurlara adalet sağlama ve suç işleyenleri

ıslah etme amacı gütmektedir. Ölüm cezası da ceza sistemi içinde yer alan bir yöntemdir. Ölüm cezası, suç işleyen bir bireyin hayatına son verilmesini içerir. Tarihsel olarak, ölüm cezası da toplumda caydırıcılık oluşturması amacıyla kullanılmıştır (Alkın, 2017: 42). Suç kavramı, dinamik bir yapıya sahiptir ve zamana, coğrafyaya bölgelere göre ve toplumların normlarına bağlı olarak farklılık gösterebilir. Hangi davranışların suç sayılacağı ve nasıl cezalandırılacağı, toplumun değerleri, kültürü, tarihi ve hukuki sistemlerine bağlı olarak değişebilir. Suçun müphemliği de bu dinamik yapısından kaynaklanmaktadır. Suç kavramının net bir tanıma sahip olmaması, zamanla değişmesi, suçla ilgili belirsizlikler, toplumda tartışmalara ve yargılamalara yol açabilmektedir. Ayrıca, toplumların farklı değerleri ve hukuki sistemlerinin farklılıkları nedeniyle, suçun tanımı ve sınırları konusunda anlaşmazlıklar söz konusu olabilir. Dolayısıyla değişim ve küreselleşmenin etkisiyle farklı anlamlar yüklenen suç kavramının düşünömselliği, onu postmodernist tartışmalar içine çekmektedir. Bozkurt (2021: 185), suç konusunun zamana ve mekâna göre farklılaşabileceğinden bahsetmektedir. Bu bakımdan evrensel kalıplar içerisinde değerlendirebilmenin mümkün olmayacağını, ayrıca evrensel olmayan bu yargılar içinde bulunan yapıya hâkim paradigmanın üzerinden üretilebileceğini ifade etmektedir.

İçinde bulunduğumuz dönem, sosyal ve kültürel alanlarda birçok dışsal form çıktısının (katı yapılarının) düşüncenin gücüyle esnekleşmekte olduğu tartışmalarını doğurmuştur. Bu etkenlerin bir araya gelmesiyle, belirlenmiş keskin sınırların ve katı yapıların hâkimiyeti zayıflamakta, duvarları aşılmakta ve dolayısıyla müphemlik artmaktadır. Artık sosyal gerçekliğin salt kendi alanı içinde inşa edilemeyeceği bir algı yaygınlaşmaktadır. Kitle iletişim araçlarını ve bilgi teknolojilerinde hızlı ilerlemeler, insanların fikirlerini ifade etmekte ve farklı düşünceleri paylaşma konusundaki eğilimlerini arttırmaktadır. Bu paylaşımlar, farklılıkların ve çeşitliliklerin artmasına ve dolayısıyla normların ve onun belirlediği sınırların sorgulanmasının önündeki dışsal savunucuları esnetmektedir. Bilgi teknolojilerinin de sağladığı bu imkânlarla ortaya çıkan küresel alışkanlıklar, demokratik ve özgürlükçü yaklaşımlarla daha genele ulaşmış, bireylerin kimlik ve tercihlerindeki bağımsız ve eleştirel değerlerin güçlenmesine olanak sağlamıştır. Bu da dışsallığın kontrollünü belirli ölçüde sorgulanabilir bir perspektif haline dönüştürmektedir. Bu durum gerçeğin ve dışsal bilginin tek bir doğruyla sınırlı olmadığını vurgulamaktadır. Bu bağlamda, belirlenmiş keskin sınırların zayıflaması, duvarların aşılması ve müphemleşmenin ortaya çıkması, insanların farklılıkları kabul etme, çeşitliliği kucaklama ve esnekliğini arttırmaktadır. Bauman(2001: 10) müphemleşmeyi modernitenin içinde var olan bir çelişki olarak açıklar. Ona göre toplum bir anlam fabrikasıdır. O, toplumu onaylanan,

yüceltilen ve paylaşılan değerleri ve sistemleri düzenleyen devasa önemli bir güç olarak görmektedir. Toplum içinde mutlu yaşamının sırrını, kabul edilmiş ve paylaşılan şeye karşı gösterilecek saygı ile gerçekleştiğini ifade eder. Bunu ifade ederken bunun sonsuza dek devam edemeyeceğini de bildirmektedir. Bireyin tabii olduğu toplumun paylaşımlarına karşı teveccühü onu özgürleştirmektedir. Bauman burada Durkheim'in bireyi "özgürleştirici deneyim" kavramını "kör ve düşüncesiz fiziki güçlerden" kurtulma olarak tanımlamaktadır.

Bauman fertleri, içine doğdukları toplumun kendilerinden önce var olduğunu ifade ederek, kurulmuş olan düzenin birer tamamlayıcısı olarak görür. Bu durum, fertlerin özgür olmalarının temel unsurudur. Her ne kadar fertler bu düzenin paylaşılan değerlere uygun kollektif bir davranış tarzı gerektirse de bunun bir sonunun olduğunu ifade eder. Bauman (2003: 17), ayrıca düzenin diyalektik bir tasavvurla kaos arasındaki ilişkisini irdeler. Ona göre düzen, kaosun reddi olan sistemdir. Düzenin asıl amacı, kaosun olumsuzluğunu ortadan kaldırmaktır. Düzenin olumluluğu karşısında kaosun olumsuzluğu söz konusudur. Düzenin olumluluğu, kaosun kendi içinde olan olumsuzluğunun ürettiği bir durum ve bu durumun ortaya çıkardığı bir sonuçtur. Dolayısıyla Bauman'a göre, düzenin olumluluğu, kaosun olumsuzluğunun olmazsa olmaz özelliğidir. Kaos olmadan düzen gerçekleşmez. Kaos ve olumsuzluğun zorunlu sonucu olan düzenin olumluluğu, bir boşluk gidermektedir. Bu boşluğun giderilmesi, belirsizlikle karşı karşıya kalmaktan çekinen toplumun tepkisidir. Toplumun kaostan kaçma çabası "örtme operasyonu"dur. Fakat toplumun kaçışının ortaya çıkardığı bir şey vardır ki, üzerini örttüğü kaos tarafından sürekli olarak yıpratılmakta ve üzerindeki örtü bu yıpranmadan kaynaklı olarak şeffaflaşmaktadır (Bauman, 2001b: 25). Dolayısıyla suç kavramının olumsuzluğundan kaçış olarak nitelendirilebilecek düzen kurallarının olumluluğu, olgular dünyasındaki müphemleşmenin neden olduğu şeffaflaştırma ile akışkan hale dönüşmektedir.

Sonuç olarak, kaos kendi içinde düzeni doğurmaktadır. Suç olmazsa toplumsal düzen için gerekli olacak düzenleyici kurallara ihtiyaç hissedilmeyebilir. Neden sonuç ilişkisi içerisinde değerlendirilen bu iki kavramın sınırlarını belirlemek, içinde bulunulan dönem ve toplumla alakalıdır. Zaman ve mekân davranışların tanımlanmasında ve değer atfedilmesinde önemli iki unsurdur. Teknolojik aygıtların gelişimiyle birlikte küresel düzeyde yaşanan gelişmeler sosyal ve kültürel alanlarda kollektif davranışların artmasına neden olmuştur. Zaman ve mekândan bağımsız gelişmelere neden olan bu durum, müphemliği hızını arttırmaktadır. Zaman ve mekânın günümüzdeki muğlaklığı, davranışların çevrelerinin tespitini de belirsizleştirmektedir. "Orda olanın burada da

olabilmesi”, mekândan bağımsız davranış sistemlerinin gelişmesine olanak sağlaması (metaverse), düşüncelerdeki eleştirel bakışın zenginleşmesine neden olmaktadır. Bu bakış açılarındaki farklılıklar ise toplum tarafından doğru olarak belirlenmiş ve üstü örtülmüş gerekçelerin yıpranmasına neden olmakta ve bu durum olgular dünyasındaki şeffaflığı, müphemliği, belirsizliği arttırmaktadır.

3. AKIŞKAN DEMOGRAFİK YAPI VE SUÇ İLİŞKİSİ

Modern dönemde sosyal olarak inşa edilmiş alanın sınırları ve sınırların kriterleri için belli başlı ölçütler bulunmaktayken, modern ötesi dönemde sosyal olarak bireyin var olması birçok farklı kriter, ölçüt ve değişkene aynı anda sahip olmaya endekslenmiştir (Alkın, 2017: 36). Belirli bir sınıfa ait olma, müşterek yaşam koşullarının paylaşımı ile gerçekleşmektedir. Tabaka ve sınıfsal ayrıma dayalı gerçekleşen bu ayırım, sosyo ekonomik ve kültürel farklılıkların belirgin sınırlarla birbirinden ayrılması ile şekillenir. Fakat günümüz postmodernist yaklaşımlarına göre sınıfa dâhil olmak üyelerinin zevk, seçim ve bağlılık özelliklerine göre şekillendiği ve işlevsel açıdan faydası gözetilen yapılar haline dönüştüğü için bireylerin tercihinde gerçekleşmektedir. Bu bakımdan sınıfsal kategoriler, kendi içlerinde ve birbirleriyle akışkan, sınırları müphemleşmiş, belirsiz bir ilişki içinde çok yönlü ve sürekli olarak kesişen “kimliklerin simülasyonu” haline dönüşmüştür. Dolayısıyla günümüzde sınıfsal yapının çözüldüğü ve gelişmiş toplumların dahi sınıfsal ayrımlarının net olmadığı bir süreç yaşanmaktadır. Özellikle Batı Avrupa’daki korpotist yaklaşımların etkisiyle sınıfsal yapıya ait değerler, sınıf ideolojileri ve kimliklerinin değeri azalmaktadır. Bu bağlamda sınıfa ait alt kültürlerin ve kominal boyutların yakın bir dönemde ortadan kalkacağı öngörülmektedir (Marshall, 2005: 594). Toplumsal yapının önemli kavramlarından biri olan sınıfın bu derece geçişken olması, değerlerin ve normatif sistemlerinde sorugulanabilirliğini de artırmaktadır. Sınıf, genellikle ekonomik düzey, mesleki farklılıklar ve cinsiyet gibi faktörlerle ilişkilendirilir. Ancak, günümüzde sınıfsal yapıdaki yukarıdaki anlatılan müphemleşme ve esnekleşme ile sınıfların çizgilerini belirleyen bu faktörlerin yetersiz kalmasına neden olduğu görülmektedir. Dolayısıyla demografik yapı akışkan hale dönüşmektedir. Bu akışkanlık, demografik süreçlerde çözümlenmelere neden olmaktadır. İç içe geçmiş sınıfsal olgular, demografik yapının çeşitli unsurlarının birbirlerinin davranışlarını benimsemesine veya birbirlerinin yerine geçebilmesine olanak tanımaktadır. Bu süreç, demografik yapının değişkenlerine, unsurların rollerini kolayca edinebilme imkânı sunarken, çeşitli olgusal durumların ve kavramların ortaya çıkmasına yol açmaktadır. Efeminen, maskülen, unisex, küyerelleşme gibi kavramlar, aslında her şeyin her şeyin içinde olabileceğini ifade eder. Bu kavramlar, postmodernist

yaklaşımların etkisiyle ortaya çıkmıştır. Postmodern etki, sosyal ve kültürel olarak durdurulamaz bir şekilde ilişkilendirerek her şeyi iç içe geçiren bir aygıtta benzetilebilir. Bu etki, sınır, engel, cinsiyet, meslek, din, kültür, hukuk, ideoloji, siyaset gibi farklı değişkenlerin, bireyler için içselleştirilmiş ve makul görünen bulanık bir görünümünü sunmaktadır. Bu bağlamda, politik, teknolojik, sosyal ve kültürel farklılıklar yerine, bu farklılıkların birbirleriyle ilişkilerinin üst yapı bağlantılarına vurgu yapılır. İç içe geçmiş bu ilişkilerin suç kavramı üzerinde önemli bir etkisi olduğu düşünülebilir.

Postmodernist açıdan suç eylemi, sınırı, etiyojisi (suçun nedenleri) ve fenolojisi (suçun görüntüsü) ele alındığında modern suç kavramının düşünömsel sonunu hazırlamaktadır. Bu, suçun sorgulanabilirlik ve algısının değiştirebileceği anlamına gelmektedir. Ancak, bu konuda farklı bakış açıları ve teoriler bulunmaktadır ve suçun sonuçları, toplumun değerlerine, hukuk sistemine ve normatif yapılarına bağlı olarak değişebilir.

Suçun erkek ve genç işi olarak görölmesi toplumda yaygın bir kanıdır. Çünkü eylemsel olarak ortaya çıkan bu sapma eğilimi, bedensel ve fiziksel bir yeterlilikle gerçekleştiği düşünölmektedir. Fakat günümüzde suç eylemi, insanların fiziksel üstünlüklerinden bağımsız bir şekilde ortaya çıkarabilecek çeşitliliktedir. Bu bakımdan demografik açıdan her kesimin gerçekleştirebileceği bir davranış çeşidi olabilir. Cinsiyet, yaş, meslek, ekonomik durum, eğitim düzeyi gibi birçok demografik değişkenin, suçun üzerinde etkisinin olduğunu ortaya koyan araştırmalar bulunmaktadır (Aytaç vd., 2007; Demirbaş, 2014; Kızmaz, 2004). Demografik bu özelliklerin suçun oluşumunda doğrudan ya da dolaylı yönden etkisi bulunmaktadır. Fakat kavramsal ve sosyal alan içerisinde kendini belirgin bir şekilde hissettiren postmodern yaklaşımlar, demografik olarak suçlunun sınırlandırılmış profilini belirsizleştirmiştir. Dolayısıyla günümüzde suçlu davranış ya da suç eğilimi; belirli bir sınıf, meslek, yaş, cinsiyet ya da eğitim düzeyine göre olan görünümü, günümüzde bu değişkenlerden daha bağımsız hale dönüştüğü söylenebilir.

Suç ilişkilerin aydınlatılmasında gelişmiş birçok yöntem kullanırken, sosyo-demografik özellikler nedeniyle birçok suçlu davranışın suç istatistiklerine yansımadağı da bilinmektedir. Suç istatistiklerine yansımayan bu alanlar bilinmeyen suçluluk, karanlık alan ya da siyah sayılar olarak tanımlanmaktadır (Demirbaş, 2014: 90). Karanlık alan olarak bilinen kesimin genişlemesi ceza adalet sistemi içerisinde suçun erimesi anlamına gelmektedir. Dolayısıyla postmodern yaklaşımlar çerçevesinde suçun müphemleşmesi, karanlık alan içerisinde yer alan bilinmeyen suçluluk olgusuna dolaylı bir vurgu yapmaktadır.

19. yüzyıl suç istatistikleri incelendiğinde, suçun tüm yaş grupları içerisinde eşit dağılmadığı görülmektedir. Özellikle kayıtlı suçluluk yükünün 20 yaşlarda en üst seviyeye ulaştığı, 35 yaşından sonrada hızlı bir şekilde düştüğü görülmektedir (Demirbaş, 2014: 184). Günümüzde ise bu oranın daha geniş bir yaş grubuna dağıldığı görülmektedir (Çalışkan, 2021). Yaşlı kitlenin suçluluğu kriminolojide şimdiki kadar çok önemsenmemiş, göz ardı edilmiştir. Yıllarca çalıştıkları işten ayrılmaları, yoğun bir izolasyona maruz kalmaları, çocukların evi terk etmeleri ve sıklıkla arkadaşlarının ölümü gibi nedenler, sosyal ilişkilerine ara vererek toplumsal değerlerin yitimine ve dolayısıyla sapma eğilimlerine neden olabilmektedir. Ayrıca yaşlı suç istatistiklerinin düşük olması kesin bir yargıya ulaşılması oldukça zordur. Günümüzde, istatistiklere yansımaya karanlık alan sayısı, yaşlı suçlularda yüksek olduğu tahmin edilmektedir (Demirbaş, 2014: 190-191). Günümüzde toplumların hızla yaşlanması, yaşlı istihdamının önemli bir sosyal politika haline gelmesine neden olmuştur. Yaşlıların aktif bir şekilde çalışma hayatına katılımı, yaşamdaki geri çekilmelerinin önlenmesi ve sosyal bağlarının devam ettirilmesi önemli hedefler arasındadır. Son dönemlerde demografik yapının yaşlanması nedeniyle yaşlıların sosyal hayatın içerisinde tutulması çalışmaları önemli bir sosyal politika haline dönüşürken, suçtan mağdur olma ve suçlu davranış potansiyelini de artabilir. Sonuç olarak, demografik yapıdaki bu değişim, suç kavramı üzerindeki demografik açıklamaları değiştirmektedir.

Suç istatistiklerinin kanıtladığı suçun erkeğe yönelik olduğu algısı kriminolojik bir gerçekliği ifade etmektedir. Bu nedenden ötürü suç ile ilgili yapılan çalışmalarda erkeğe yönelim söz konusudur (Canter, 2011: 105). Cinsiyete göre suçluluk konusunda suçun erkek işi olarak görülmesine neden olan önemli konulardan biri, kadınlara karşı kanunların uygulanmasındaki sertlik derecesinin, erkeklere oranla düşük olduğu düşüncesidir. Kadınlar nadir ceza evlerine gönderilir, cezalarının ertelenmesinde hoş görü ile davranılır (Demirbaş, 2014: 192). Kadınların suç istatistiklerinde daha az sayıda olmaları, kadın suçluluğunun karanlık alan içerisinde kaldığı düşüncesini de ortaya koymaktadır. Erkeklerin suç oranlarının kadınlardan fazla olmasına rağmen, kadınların özelliklerinden dolayı asayişe müyesser alan içinde, istatistiklere yansımaya karanlık alan içinde kaldıkları düşünülmektedir.

Bu bağlamda kadın suçluluğunun az olduğu yönünde bir takım teoriler ortaya atılmıştır. Bunlardan biri yumuşaklık teorisidir. Bu teoriye göre kadının biyolojik özelliklerinden dolayı, suç işlemesini engelleyecek bir takım becerilerinin gelişmediği üzerine yoğunlaşmaktadır. Vücut yapısının ve suçun işlenmesi için

gerekli olan yeteneğinin kadınlarda uygun şekilde gelişmediği düşüncesinden hareket edilmektedir. Şövalye (centilmenlik) teorisi olarak tanımlanan başka bir teoride kadınların erkeklere oranla daha az suç istatistiklerine sahip olmalarını (yüksek karanlık alan), suçluluklarının daha az ortaya çıktığını, suçun ortaya çıkması durumunda da daha az cezalandırıldığı görüşüne dayanmaktadır (Demirbaş, 2014: 196-197). Günümüzde bilgi teknolojilerinde önemli gelişmeler, suçun cinsiyet ve yaş üzerindeki sınırlarını esnetmektedir. Dolayısıyla postmodern çerçevede ele alınan olguların neden olduğu karmaşa, suçun demografik açıdan ele alınmasında ve karanlık alan içerisinde meydana gelen erimler değerlendirildiğinde suçla ilgili demografik sınırların belirsizleştiği söylenebilir. Alkın (2017: 35) bu durumu, sosyal hayatın vazgeçilmez önemli unsurlarından biri olan 'toplumsal kontrol'ün, içinde bulunduğumuz dönem itibariyle etkisiz ya da işlevsiz bir hale dönüşmekte olduğunu ve toplumsal değişimi sınırlandırıcılarından biri olan kontrol mekanizmalarının, önü alınamayacak ve takip edilemeyecek düzeyde teknik, teknolojik ve ekonomik dönüşümlerin yaşandığı günümüz dünyasında aşınmakta ve belirsizleşmekte olduğu şeklinde vurgulamaktadır.

İşsizlik, suçla ilişkili olabileceği değerlendirilen önemli bir demografik değişkenden birdir. İşsizlik, birçok yönden insan davranışları üzerinde etki oluşturabilmesi bakımından suç eğilimine neden olabilir. İşsizlik, ekonomik sıkıntılar, sosyal izolasyon ve psikolojik zorluklar gibi bir dizi soruna yol açabilir. Bu tür sorunlar, bireyin suç eğilimini artırabilir. İşsizlik, ekonomik yetersizlikle ilişkilidir. Fakat günümüzde belirli meslek gruplarındaki kişiler, mesleki yeteneklerini ve erişimlerini suç işlemek için kötüye kullandıkları bilinmektedir. Örneğin, bazı kamu görevlileri veya yetkililer, sahip oldukları yetki ve gücü kişisel çıkarları için kullanabilirler (Demirbaş, 2014: 213-214). Günümüz postmodern dünyasında suçlu profilinin belirlenmesinde mesleki faktörlerin etkisi azalmakta ve belirsizlikler artmaktadır. Suç analizi ve suçlu profilini belirleme süreçleri, sadece mesleki faktörlere dayanmamaktadır. Postmodern dünyada suç analizi ve profil oluşturma, çok daha karmaşık ve çok boyutlu bir yaklaşım gerektirmektedir. Suçun nedenleri ve motivasyonları üzerine yapılan çalışmalar, bireysel, sosyal, ekonomik, psikolojik ve kültürel faktörleri içermektedir. Dolayısıyla etiyolojik açıdan suçun tanımlanmasında belirsizlikler artmaktadır çünkü suçluların meslekleri ve suç işleme yöntemleri çeşitlenmektedir. Geleneksel meslekler dışında, teknolojinin gelişmesiyle birlikte bilgisayar korsanları, siber suçlular, dijital hırsızlar gibi yeni tür suç türleri ortaya çıkmıştır. Bu suçluların mesleki profillerini daha karmaşık ve belirsiz hale dönüştürmektedir.

Eğitimin ve iş yaşamının karmaşıklaşmasıyla; küresel rekabet, işsizlik ve gelir eşitsizliği gibi sorunlar ortaya çıkabilir. Bireyler, daha rekabetçi bir ortamda kariyer yapma ve yer değiştirme gerekliliğiyle karşı karşıya kalabilirler. Bu da onları belirsizlikler ve risklerle dolu bir dünyaya daha fazla maruz bırakmaktadır (Alkın, 2017: 52). Dolayısıyla günümüzde mesleki kategorilerin bireylerin özelliklerini belirlemedeki etkisinin azalmakta olduğu söylenebilir.

Sonuç olarak, günümüzde demografik yapı ve özelliklerinin bir kavram ya da özelliği açıklamada modern dönemlere göre tek başına yeterli olmadığı ve akışkan özellikler sayesinde sınırlandırıcı etkisinin aşındığını söyleyebiliriz.

4. SONUÇ

Postmodernite çerçevesinde üretilen eleştiriler, gerçekliğin ve davranışın göreceli olduğunu ve birçok faktöre bağlı olarak değişebileceğini savunan bir düşünce içerisinde gelişen akımları içermektedir. Bu akım, akıl ve mantıksal çıkarımdan ziyade, bireysel güdüleyici özelliklerin ilhamından beslenmektedir. Bu yaklaşım, tek bir gerçekliğin veya doğrunun olmadığını, bunun yerine kişisel deneyimler, kültürel etkiler ve toplumsal yapıların bir araya gelerek farklı perspektiflerin varlığını öngörmektedir. Postmodernite, modernitenin aksine katı ve kesin sonuçlardan kaçınmakta ve herhangi bir mutlak gerçeklik üzerine odaklanmaz. Bunun yerine, farklı gerçekliklerin ve bakış açılarının ve bunların zenginliğini kabul etmektedir. Bu nedenle, postmodern bakış ya da yaklaşım, bireysel deneyimlere, duygulara ve düşüncelere değer vermektedir. Mantık ve akıl yürütme yerine, duygusal ve kişisel motivasyonlara dayalı olarak hareket etmeyi teşvik etmektedir. Postmodernite aynı zamanda herhangi bir evrensel değeri, standardı ve kapsayıcı ilkeleri kabullenmez. Bu nedenle, davranışların anlamı ve sonucu, kültürel, bölgesel ve sosyal faktörler bağlamında ele alınmaktadır. Farklı kültürler ve toplumlar arasında farklı normlar ve değerler olduğu kabul edilir ve her davranış, kendi bağlamında anlamlı ve kabul edilebilir olmaktadır. Rasyonel gerçeklik karşısında postmodernist akım, farklı kişilerin ve grupların farklı değerlere ve perspektiflere sahip olabileceğini düşünerek, tek bir doğru değer veya normun olmadığını kabul etmektedir.

Modern dönemdeki suç ilişkileri ve karşılığı olan ceza uygulamaları rasyonel ve ussal hukuk sistemine dayanmaktadır. Fakat günümüzde bilgi iletişim araçlarında meydana gelen gelişimle beraber, postmodern ilişkilerin ve karmaşık durumların bazı belirsizlikleri birçok sosyal olgunun iç içe geçmesine neden olmuştur. Postmodern eleştirilerin temel çıkış noktası, bu iç içe geçiş ve rasyonel düşüncenin sosyal olgular üzerinde oluşturduğu doku uyuşmazlığıdır. Bu

eleştiriler, akışkan ve karmaşık ilişkiler nedeniyle, suçluların cezalandırılması veya mağdurların haklarının korunması konusunda belirsizlikler ortaya çıkabilir. Belirsizlikler ve karmaşık ilişkiler nedeniyle, bazı durumlarda cezaların etkisi sınırlı olabilmekte ve belirli davranışlar için kabul edilebilirlik tartışmaları ortaya çıkabilmektedir. Dolayısıyla suçun anlamlandırılması yönündeki açıklamalar, modern ve postmodern açıklamalar karşısında birleştirici ve açıklayıcı yaklaşımlara ihtiyaç duymaktadır.

Postmodern bu eleştiriler, hukukun dönemsel karmaşıklığını ve çokluğunu dikkate almayı gerektirmesi üzerine yoğunlaşmaktadır. Postmodern eleştiriler daha esnek, adapte edilebilir ve çoklu faktörlere odaklanan bir yaklaşıma ihtiyacın varlığına işaret etmektedir. Suçun postmodern durumu, çeşitli durumları ve ilişkileri anlamak için ussal yapının tüm kapsayıcı özelliklerinin yanında, çoklu disiplinler arası yaklaşımların kullanılmasıyla etkili ve çözüm odaklı bir suç analizi açılımının oluşacağı yönündedir.

YAZARIN BEYANI

Katkı Oranı Beyanı: Yazar çalışmaya tek başına katkı sağlamıştır.

Destek ve Teşekkür Beyanı: Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluşun destek alınmamıştır.

Çatışma Beyanı: Çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması söz konusu değildir.

KAYNAKÇA

Alkın, R. C. (2017). Ulrich Beck'in risk toplumu kavramsallaştırması ekseninde toplumsal kontrolün dönüşümüne giriş denemesi. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 1(1), 35–54. <https://dergipark.org.tr/en/pub/metder/455461>

Aydın, M. (2015). *Değişim sosyolojisi*. İstanbul: Açılım Kitap.

Aytaç, M., Aytaç, S., & Bayram, N. (2007). Suç türlerini etkileyen faktörlerin istatistiksel analizi. 8. Türkiye Ekonometri ve İstatistik Kongresi, 5(3), 248–253.

Bal, H. (2014). *Hukuk sosyolojisi*. Bursa: Sentez Yayınları.

Bauman, Z. (2014). *Parçalanmış hayat: Postmodern ahlak denemeleri* İ. Türkmen (Ed.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bauman, Z. (2020a). *Bireyselleşmiş toplum* .Y. Alagon (Ed.). Ayrıntı Yayınları.

- Bauman, Z. (2020b). Modernlik ve müphemlik. İ. Türkmen (Ed.). İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Bayezıt, G., & Korkmaz, A. (2023). Kavga olaylarını etkileyen sosyokültürel faktörler: Bingöl örneği. *Sosyolojik Düşün*, 8(2), 192–222. <https://doi.org/https://doi.org/10.14520/adyusbd.1318896>
- Beck, U. (2019). Risk toplumu başka bir modernliği doğru. B. Doğan (Ed.). İstanbul: İthaki Yayınları.
- Bozkurt, E. (2021). Hukukun temel kavramları. Ankara: Yetkin Yayınları.
- Çalışkan, A. (2021). Türkiye’de suçlu davranış ve yaş ilişkisi: Suç türleri üzerinden karşılaştırmalı bir analiz. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 24(3), 237–267. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2044385>
- Canter, D. (2011). Suç psikolojisi . A. Dönmez, I. Başer Çoklar, & M. Güler (Ed.). İstanbul: İmge Kitapevi.
- Demirbaş, T. (2014). Kriminoloji (5. Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Derrida, J. (1982). Ousia and gramme. In *margins of philosophy* (Chicago Th, pp. 29–68).
- Güçlü, İ., & Akbaş, H. (2019). Suç Sosyolojisi, kavram, teori, uygulama . Ankara: Gazi Kitapevi.
- İçli, T. G. (1994). Türkiye’de suçlular sosyal kültürel ve ekonomik özellikleri. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınları.
- Kızmaz, Z. (2004). Öğrenim düzeyi ve suç: Suç-okul ilişkisi üzerine sosyolojik bir araştırma. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(2), 291–319. <http://search/yayin/detay/3651>
- Kocadaş, B. (2007). Düşük sosyo-ekonomik yapı suç ilişkisi: Malatya’da çocuk suçluluğu. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 10(1), 157–186.
- Marshall, G. (2005). *Sosyoloji sözlüğü*. O. Akınhay & D. Kömürcü (Ed.). Ankara: Bilim ve Sanat Yayınları.
- Ritzer, G., & Stepnisky, J. (2014). *Sosyoloji kuramları*. H. Hülür (Ed.). Ankara: Deki Yayınları.
- Slattery, M. (2018). *Sosyolojide temel fikirler*. Bursa: Sentez Yayıncılık.

Yanar, Z. (2020). Sapma ve suç. <https://sosyolojikmudahale.com/2020/08/15/sapma-ve-suc/#:~:text=Sapma%2C> suçtan daha kapsamlıdır çünkü,büyük bir tepki ile karşılaşılır.